

COLOCVIU STRATEGIC

**UNIVERSITATEA NAȚIONALĂ DE APĂRARE „CAROL I”
CENTRUL DE STUDII STRATEGICE DE APĂRARE ȘI SECURITATE**

MODELAREA MEDIULUI OPERAȚIONAL ÎN SCOPUL ATINGERII OBIECTIVELOR STRATEGICE ALE FEDERAȚIEI RUSE*

Marian ȘTEFAN

Modeling the operational environment in order to achieve the strategic objectives of the Russian Federation

Abstract: The way in which states promote their interests in this so-called “gray area” of the operational environment has continued to grow in importance for both political decision-makers and the armies of European states. Recent events along the Russian-Ukrainian border are just the latest in a long list of international incidents and ongoing campaigns that could be characterized as activity in the gray area. Accordingly, there are a number of scientific and journalistic papers that attempt to describe this uncertain area of action, often on the verge of a classic conflict, called the gray area, and obviously seek to answer questions about the motivation of certain state entities to choose such a mode of operation and the appropriate means of defense and response to such actions.

One way of approach the issue is unanimously understood: aggressors operating in the gray area combine political, economic, information and military tools to promote their interests, thus raising a number of operational dilemmas to target entities and opposing decision-makers. For information structures, the specific challenges posed by the actions and campaigns carried out in this gray area are not an absolute novelty because manifestations such as misinformation, denial of action, deception and undercover operations are elements of action known and used by various states and non-state entities for a long time. What can really lead to surprise are the ways in which these types of actions are implemented and the speed with which the development and proliferation of emerging and disruptive technologies can quickly turn a tactical action into a strategic threat.

Keywords: operational environment; grey zone; technology; hybrid threats.

Modelarea mediului operațional în scopul atingerii obiectivelor strategice ale Federației Ruse

Rezumat: Modul în care statele își promovează interesele în această așa-numită „zonă gri” a mediului operațional a continuat să crească în importanță atât pentru factorii de decizie politică, cât și pentru armatele statelor europene. Evenimentele recente înregistrate de-a lungul graniței ruso-ucrainene sunt doar cele mai recente dintr-o lungă listă de incidente internaționale și campanii în desfășurare care ar putea fi caracterizate drept activitate care se desfășoară în zona gri. În mod corespunzător, există o serie de lucrări și articole științifice și jurnalistice care încearcă să descrie această zonă incertă de desfășurare a unor acțiuni plasate adeseori sub pragul unui conflict clasic, denumită zona gri, și evident caută să răspundă la întrebările legate de motivația alegerii de către anumite entități statale a unui asemenea mod de operare și căile adecvate de apărare și răspuns la astfel de acțiuni.

Un mod de abordare a problematicei este însă unanim înțeles: agresorii care operează în zona gri combină instrumente politice, economice, informaționale și militare pentru a-și promova interesele ridicând, în acest fel, entităților țintă și factorilor de decizie oponenti o serie de dileme operaționale. Pentru structurile de informații provocările specifice pe care le ridică acțiunile și campaniile derulate în această zonă gri nu constituie un element de noutate absolută deoarece manifestări precum dezinformarea, negarea acțiunilor, înșelăciunea și operațiile sub acoperire reprezintă elemente de acțiune cunoscute și utilizate de către diferite entități statale și non-statale de multă vreme. Ceea ce într-adevăr poate duce la realizarea surprinderii sunt modalitățile de instrumentare a acestor tipuri de acțiuni și rapiditatea cu care dezvoltarea și proliferarea tehnologiilor emergente și perturbatoare pot transforma cu rapiditate o acțiune tactică într-o amenințare la nivel strategic.

Cuvinte-cheie: mediu operațional; zona gri; tehnologie; amenințări hibride.

Marian ȘTEFAN este doctorand în domeniul „Științe militare” în cadrul Universității Naționale de Apărare „Carol I” din București (e-mail: stefan_nic_marian@yahoo.com).

* Articolul de față a fost elaborat în perioada premergătoare agresiunii Federației Ruse în Ucraina și, de aceea, unele date și informații au fost depășite de evenimentele ulterioare datei de 24 februarie 2022.

Introducere

Conflictele geopolitice de astăzi, generate în special de concurența dintre marile puteri, implică dorința de a revizui în mod fundamental ordinea alianțelor, precum și de a consolida noi norme de conduită la nivel strategic. Scopul articolului este de a delimita două fenomene distincte în afacerile internaționale: *zona gri*¹, ce încorporează o dimensiune strategică pe termen lung în disputele internaționale și presupune o manieră hibridă a acțiunilor; instrumentul politico-militar, denumit măsuri tehnico-militare, ce presupune o serie de măsuri coercitive și restrictive. Examinând acțiunile Federației Ruse din ultimele luni ce vizează strategii de echilibrare hibridă a balanței politico-militare în zona Europei, dar cu repercusiuni la nivel global, concluzionăm că soluția la provocările recente nu este una militară, ci una politică și colectivă bazată pe cerințele de bază pentru construirea unor politici de reziliență.

În zilele noastre, Federația Rusă apare periodic în titlurile buletinelor de știri și pe agenda consiliilor, congreselor și conferințelor internaționale fie prin intervenția sa în Ucraina sau sprijinul militar și informațional pentru regimul Assad din Siria, fie prin activitățile desfășurate pe platformele de socializare pentru diseminarea viziunii sale asupra ordinii mondiale, acțiuni ce au condus la acuzații de interferență în problemele politice, sociale și militare ale altor state. Pe scena internațională, Rusia este percepută ca un stat revizionist moderat, înțelegând prin această sintagmă acele entități statale care nu sunt mulțumite de ordinea mondială actuală și care încearcă să producă o schimbare.

Pentru a-și atinge obiectivele strategice pentru a crea o lume multipolară în conformitate cu interesele sale naționale, Rusia a dezvoltat doctrine inovatoare pentru a desfășura diferite tipuri de operații militare și forme hibride de război. Într-un context actual al războiului informațional între Rusia și țările occidentale, îngreunat de diferite alte încercări de afectare a mediului operațional prin acțiuni cibernetice neasumate, instrumentarea unor entități cinetice denumite „omuleți verzi” și tactici neregulate, acest articol va încerca să clarifice conceptul de zonă gri a desfășurării conflictelor.

Mijloacele folosite pentru a duce războiul au evoluat de-a lungul istoriei odată cu dezvoltările tehnologice. Războiul este definit ca „mecanismul, metoda sau modalitatea de conflict armat împotriva unui inamic” (Joint Chiefs of Staff 2017, I-4). Tehnologia folosită pentru a desfășura războiul, precum și tipul de actori implicați sunt într-o continuă schimbare. Pentru a defini și mai exact războiul, putem distinge

două forme, cea tradițională și cea neregulată. Războiul tradițional este guvernat de dreptul războiului, parte a dreptului internațional, prin regulile *jus ad bellum* (răspunzând la întrebarea: când putem duce un război?) și *jus in bello* (răspunzând la întrebarea: cum putem duce un război?), definite concret în articolele VI și VII din Carta Națiunilor Unite și în Convenția de la Geneva. Când un actor precum o grupare teroristă transnațională, un grup de rebeli sau chiar un stat desfășoară un război fără a respecta cele două principii, vorbim despre război neregulat și, mai nou, despre război hibrid. În acest sens, discutăm despre război hibrid atunci când „un adversar folosește simultan și adaptiv un amestec combinat de arme convenționale, tactici neregulate, terorism și comportament criminal în spațiul de luptă pentru a-și atinge obiectivele politice” (Hoffman 2009).

Pe lângă aceste concepte, „conflictele din zona gri” au apărut printre specialiști, strategii și membrii comunității de informații pentru a defini zona de desfășurare a conflictelor hibride. Considerarea zonei gri ca parte a mediului operațional ne permite să facem o distincție între ambele tipuri de conflicte. Într-adevăr, zona gri este un mediu operațional distinct, precum mediul terestru sau spațiul cibernetic, unde pot fi folosite tactici convenționale și neregulate. Potrivit lui John Chambers, „zona gri este de fapt un mediu operațional, deși nu unul fizic. În plus, conflictele din zona gri sunt acelea în care statele naționale și actorii nestatali folosesc amenințări și tactici hibride, precum fuzionarea războiului politic și informațional cu rezistența civilă non-violentă, pentru a atinge obiective strategice fără a încălca normele internaționale sau a depăși pragurile stabilite și a conduce un război deschis” (Chambers 2016, 13). Această definiție arată o distincție clară între zona gri și concepția războiului hibrid. Așadar, dacă zona gri este considerată un mediu operațional situat între pace și război deschis, tacticile hibride ar putea fi folosite de diferiți actori pentru a desfășura războiul deschis sau confruntarea în zona gri. De fapt, zona gri nu este un tip de război, precum cel convențional sau hibrid. Această abordare se va concentra asupra amenințărilor hibride instrumentate în zona gri de către Federația Rusă în scopul modelării mediului operațional pentru a obține câștiguri politice.

Dezvoltările tehnologice accelerează viteza, sofisticarea și răspândirea activităților din zona gri a conflictelor la nivel global, provocând în mod unic funcțiile fundamentale ale structurilor de informații de a detecta și înțelege amenințările (Ștefan 2021). Aceasta include capacitatea de a identifica și atribui

¹ *Zona gri* este definită în literatura de specialitate ca spațiul îngust dintre starea de pace și război, ce presupune în accepțiunea Comandamentului pentru Operații Speciale al SUA „o serie de interacțiuni competitive între și în interiorul actorilor statali și nestatali care se încadrează între dualitatea tradițională a răz-

boiului și a păcii” (U.S. Special Operations Command 2015). De asemenea, Centrul pentru Studii Strategice și Internaționale o definește ca fiind „zona contestată situată între operațiile de rutină și războiul deschis” (Hicks, și alții July 2019, v).

indicatori ai activităților ostile pe măsură ce acestea apar sau sunt detectate și de a le contextualiza într-o înțelegere mai largă a strategiei și intențiilor unui actor agresiv. În mod ideal, funcțiile procesului de *intelligence*, ce presupun direcționare, colectare și procesare, ar trebui să fie simultane și să se susțină reciproc, ceea ce înseamnă ca informațiile colectate să genereze, în urma analizei, produse care pot fi diseminate la nivel strategic în timp real, iar nevoile ulterioare de informații suplimentare să permită o colectare și o analiză mai bine direcționată. Particularitatea, în cazul acțiunilor derulate în zona gri de operare, este aceea că volumul și viteza cu care sunt instrumentate concomitent o serie de seturi de amenințări creează ambiguitate și produce inevitabil surprindere. În ceea ce privește consecințele din lumea reală, acest tip de acțiune ce produce surprindere poate însemna pierderea unei ferestre de oportunitate de scurtă durată pentru a lua decizia oportună de a interveni în primele etape ale unui conflict de natură hibridă, ce presupune desfășurarea unor acțiuni diplomatice, economice, de dezinformare sau instrumentarea unor amenințări care vizează mediul cibernetic. Însă, atunci când sunt invocate concepte abstracte, precum măsuri tehnico-militare, orice oportunitate devine incertă.

„...Cred că ceea ce veți vedea este că Rusia va fi trasă la răspundere dacă invadează. Depinde de ceea ce va face. Un alt lucru este dacă va fi o incursiune minoră și atunci ajungem să ne certăm despre ce să facem și ce să nu facem...” (The White House 19). Aceste cuvinte ale președintelui american, Joe Biden, au declanșat o furtună de la Washington la Kiev, criticii, printre care și președintele ucrainean, Volodimir Zelenski, îngrijorați de anvergura repercusiunilor pe care SUA și NATO le pregătesc ca reacție la eventualele acțiuni ale Federației Ruse, au speculat această abordare care se referă la distincția dintre o invazie la scară largă și o incursiune minoră și, evident, măsurile de răspuns adaptate acestor scenarii. Eforturile diplomatice ulterioare de clarificare și comentariile analiștilor au acutizat percepția colectivă la nivelul publicului țintă din Ucraina și au dezvăluit deja provocările ce derivă din gestionarea unui conflict interstatal cu actori care sunt tot mai capabili să opereze în apropierea sau sub pragul războiului tradițional (Harrington și McCabe 2022).

Probabilitatea unui conflict de mare anvergură în Europa în următoarele săptămâni are deja un impact profund asupra arhitecturii actuale de securitate a continentului, viitorului NATO și rolului SUA în modelarea mediului operațional în condițiile acțiunilor provocatoare ale Federației Ruse (Kofman 2022). Dincolo de Europa, acest conflict ar avea implicații profunde pentru strategia de apărare americană și ar putea afecta planurile actualei administrații de la Washington de a se concentra pe erodarea echilibrului militar cu China. Soarta Ucrainei poate fi în centrul crizei, însă în viziunea mai multor analiști milita-

ri Moscova are în vedere un obiectiv strategic mult mai important: revizuirea ordinii de securitate europene. Forțele armate ruse desfășurate la granițele Ucrainei sunt în creștere substanțială (Gorenburg și Kofman 2022), Moscova amenințând deschis cu măsuri militare și tehnico-militare unilaterale dacă nu își va putea atinge obiectivele la masa negocierilor.

Încercări de modelare a mediului operațional prin schimbarea raporturilor de forțe

Evenimentele din ultimul an și acțiunile în crescendo din criza actuală, generate de comasarea trupelor armatei ruse în vecinătatea Ucrainei, au fost interpretate pe scară largă ca un caz clasic de diplomație coercitivă. Aceasta presupune instrumentarea unui set complex de amenințări și constrângeri de natură politică, militară, economică, informațională, o serie de semnale confuze și solicitări care sfidează natura evolutivă a relațiilor internaționale și stabilitatea regională și continentală. Cu toate încercările de demonstrație a forței politice ale Federației Ruse, unul dintre scenariile posibile este ca Moscova să încline spre o soluție militară, deoarece uvertura diplomatică rusă a oferit puține perspective de succes la masa negocierilor. Stabilitatea fragilă a situației politico-militare trădează un calm ciudat, întrucât Rusia continuă să poziționeze echipamente și unități în jurul Ucrainei, aspecte ce denotă faptul că, la acest moment, armata rusă păstrează elementul de surpriză operațională și ar putea lansa un atac asupra teritoriului ucrainean în scurt timp fără a exista alte avertismente strategice înaintea unei ofensive.

Predicțiile reprezintă întotdeauna partea mai dificilă a analizei la nivel strategic, însă este plauzibil un scenariu în care forțele ruse să acționeze pentru a acapara regiunile de est ale Ucrainei și orașul-port din sud, Odesa, precum și să încercuiască Kievul. În acest scenariu, scopul Rusiei ar fi schimbarea regimului politic pro-occidental printr-o reformă constituțională și o înțelegere care să asigure influența Moscovei asupra Ucrainei. Prin utilizarea unei poziții de constrângere, Rusia ar încerca să obțină angajamentul SUA de a-i oferi libertatea de acțiune și influență în această parte a Europei de Est. Cu statul Belarus plasat într-o postură fermă pe orbita de influență rusă, Moscova intenționează să utilizeze forța pentru a schimba orientarea strategică a Kievului în efortul de a-și crea propriul cordon împotriva extinderii influenței occidentale spre estul Europei. O invazie extinsă a Ucrainei, în acest caz, poate să nu presupună o ocupație prelungită, dar Rusia pare pregătită și pentru această situație. Poziția forței ruse poate permite o serie de opțiuni, dar este greu de anticipat modalitatea în care Moscova va realiza câștiguri politice de durată fără a fi nevoie să recurgă la opțiuni expansioniste.

Actuala criză nu vizează NATO sau Ucraina, ci tandemul NATO-Ucraina. În acest context, Moscova

dorește ca Washingtonul să fie de acord cu o ordine europeană revizuită, în care Rusia are drept de veto asupra aranjamentelor de securitate și în deciziile privind rezultatele în materie de securitate. Situația la nivel strategic se complică și mai mult în cazul în care actuala politică a ușilor deschise a NATO, ce presupune cooperarea în probleme de apărare cu state non-membre, se blochează și Washingtonul ar recunoaște că eventualele considerentele de securitate ale Rusiei înlocuiesc dreptul vecinilor săi de a-și alege orientarea strategică, rezultând o situație de compromis în care securitatea în Europa trebuie negociată cu Moscova.

În ultimele patru luni, prin acțiunile sale și retorica fermă, Rusia a practicat o modalitate revigorată a politicii sale externe, denumită constrângere. Această manieră de acțiune diplomatică fermă are la bază concepte ce pot fi atribuite perioadei Războiului Rece, pe care atât analiștii, cât și politicienii le credeau caduce, însă amenințarea cu forța militară, în scopul solicitării unor schimbări de acțiune politică, pare a fi calea pe care Rusia a ales să acționeze. Amenințarea este acum vizibilă, palpabilă și demnă de luat în calcul în toate scenariile operative de acțiune: o acumulare militară masivă și continuă lângă granița cu Ucraina. Cererea aparentă a Moscovei este ca Occidentul să demonteze *de facto* aranjamentele de securitate continentală de lungă durată. Cererea implicită, reală și urgentă este ca Occidentul să accepte dreptul Rusiei de a decide viitorul Ucrainei și, făcând acest lucru, să dezvăluie disponibilitatea sa de a ceda presiunii militare iminente.

Cu excepția cazului în care acțiunile Rusiei nu reprezintă o strategie de cacealma pură, forța și utilizarea acesteia nu este o alternativă la agresiune, ci un potențial preludiu. Efortul militar al Rusiei nu arată ca un bluf, ci mai degrabă trebuie privit ca parte a unei strategii complexe și cuprinzătoare care include exerciții militare rapide în Belarus, o serie de exerciții navale în întreaga lume, un atac cibernetic asupra Ucrainei și epuizarea stocării de gaze naturale în Europa. Toate indiciile de până acum, inclusiv recentele tratative diplomatice soldate cu semi-șecuri, sugerează că Moscova plănuiește o lovitură de stat la Kiev. Nimic din toate acestea nu a avut loc în timpul acțiunilor anterioare ale Rusiei din perioada martie-aprilie 2021. Președintele Vladimir Putin nu a practicat până acum o politică externă de constrângere, chiar dacă existau premise și opțiuni viabile. Utilizările anterioare ale forței, Georgia în 2008, Ucraina în 2014 și Siria în 2015, au fost menite să schimbe, rapid și neașteptat, situația de pe teren, nu politicile adversarilor prin presiuni lente și deliberate.

Care este motivul pentru care Rusia a ales acum o altă abordare? Constrângerea diplomatică este asumată ca o ultimă soluție, după ce formele mai cunoscute de influență politică nu au reușit să stopeze apropierea Ucrainei de Occident, această tendință

fiind chiar accelerată de invazia Rusiei în Crimeea din 2014. Încercând să limiteze influența SUA asupra politicii de securitate a statelor europene, Rusia insistă acum să negocieze chestiunile de securitate cu toți actorii statali relevanți din Europa. În acest fel, Rusia a ales să constrângă cea mai puternică forță militară din lume, bazându-se pe ambițiile și orgoliile unor lideri politici europeni și pe garanții ferme de consens diplomatic din partea Chinei.

Opțiuni de acțiune ale Federației Ruse

Toate presiunile și constrângerile derulate până în prezent de către Federația Rusă au avut ca efect opusul intențiilor sale inițiale, nereușind să producă acea fractură dorită între statele occidentale și SUA sau să forțeze acceptarea unor compromisuri. Rusia trebuie acum să răspundă unui mediu internațional mult mai advers din punct de vedere politic, situație generată de politica sa de constrângere. În aceste circumstanțe, Moscova are mai multe variante de acțiune care se constituie în scenarii plauzibile pentru modelarea mediului operațional în favoarea intereselor sale.

În primul rând, menținerea *status-quo*-ului creat va duce la acutizarea stării de tensiune nu numai în regiunea de est a Europei, ci în întreaga lume. Anul trecut, în noiembrie, Putin a transmis reprezentanților ministerului de externe următoarele aspecte, ignorate până de curând de către actorii relevanți ai acestei situații:

„...Desigur, criza internă a Ucrainei este printre cele mai presante și sensibile probleme pentru noi, care până acum a rămas nerezolvată. Demonstrativ, Ucraina nu și-a îndeplinit obligațiile în temeiul Pachetului de măsuri de la Minsk, precum și a acordurilor în format Normandia. Cu alte cuvinte, partenerii noștri din Cvartetul Normandia – Germania și Franța – nu contestă importanța acordurilor de la Minsk. Apropo, nu trebuie să uităm că aceste acorduri au devenit o normă de drept internațional de când Consiliul de Securitate al ONU a adoptat rezoluțiile relevante. [...] Este important că partenerii noștri occidentali exacerbează situația, furnizând Kievului arme letale moderne, efectuând exerciții militare provocatoare în Marea Neagră și alte regiuni apropiate granițelor noastre. În ceea ce privește Marea Neagră, se depășesc chiar anumite limite, deoarece bombardierele strategice, dotate cu arme foarte serioase, zboară la o distanță de doar 20 de kilometri de granița noastră de stat.

Într-adevăr, ne exprimăm în mod constant preocupările cu privire la aceste chestiuni și vorbim despre linii roșii, dar, desigur, înțelegem că partenerii noștri sunt deosebiți, în sensul că au o abordare superficială a avertismentelor noastre despre liniile roșii. Ne amintim bine de expansiunea NATO spre est. În ciuda faptului că relațiile dintre Rusia și partenerii noștri occidentali, inclusiv SUA, nu au fost deloc rele, iar nivelul relațiilor era aproape aliat, preocupări-

le și avertismentele noastre cu privire la extinderea NATO spre est au fost total ignorate.

Au existat mai multe valuri de extindere și vedem unde se află acum infrastructura militară a blocului NATO – sisteme de apărare antirachetă au fost desfășurate chiar lângă granițele noastre din România și Polonia. Acestea pot fi ușor utilizate în mod ofensiv cu lansatoarele Mk 41 de acolo, iar înlocuirea *software*-ului durează doar câteva minute. Cu toate acestea, avertismentele noastre recente au avut un anumit efect: au apărut tensiuni acolo.

În acest sens, am două aspecte de subliniat. În primul rând, este important ca ei să rămână în această stare cât mai mult timp posibil, pentru ca să nu le treacă prin cap să organizeze un fel de conflict de care nu avem nevoie la granițele noastre de vest. Nu avem nevoie de un nou conflict. În al doilea rând, este imperativ să facem eforturi pentru garanții serioase pe termen lung, care să asigure securitatea Rusiei în acest domeniu, deoarece Rusia nu se poate gândi în mod constant la ce s-ar putea întâmpla acolo mâine” (President of Russia 2021).

Un al doilea scenariu vizează retragerea forțelor. Rusia a făcut-o parțial după manevrele anterioare din aprilie 2021, însă acum eliminarea unei strategii mai complexe ar reprezenta o afectare majoră a credibilității pe plan internațional. Rusia ar putea detensiona, cu ușurință, această stare de fapt prin recunoașterea independenței republicilor populare separatiste Lugansk și Donețk, însă acest lucru ar reprezenta stoparea ambițiilor sale de a crea cordonul-tampon împotriva extinderii influenței NATO.

În al treilea scenariu se poate ajunge la un acord diplomatic limitat cu privire la pretențiile de securitate solicitate, însă Rusia a semnalat deja că acest lucru nu va îndeplini cerințele sale de bază. Un eventual acord ar putea include, printre altele, o nouă versiune a Tratatului privind forțele nucleare cu rază intermediară, pe care Moscova l-a încălcat (ceea ce a determinat retragerea SUA în 2019), și măsuri de consolidare a încrederii acoperite de Tratatul privind forțele armate convenționale din Europa, pe care Rusia l-a suspendat în 2007.

Opțiunea finală a Rusiei este de a pune în aplicare amenințarea militară și de a ataca Ucraina. În acest caz, opțiunile variază de la o incursiune limitată pentru degradarea capacităților militare ale acesteia până la o invazie la scară largă. Putin nu a ocupat până acum un teritoriu ostil într-un mod semnificativ, dar amplasarea forțelor pe care le-a adunat și mobilizarea unităților Gărzii naționale (Rosgvardiia) și a poliției militare, a căror funcție este de a controla o populație, nu de a lupta cu o armată, indică o intenție în acest sens.

Având în vedere opțiunile exprimate, consider că există cel puțin încă două scenarii alternative de evoluție a situației tensionate care ar putea evita un conflict armat. Primul dintre acestea se referă la o situație de compromis politic, generată de constrân-

gerile militare și lipsa unor alte opțiuni de detensionare a crizei, și presupune determinarea SUA de a accepta o parte dintre solicitările Rusiei, în timp ce Moscova își va restrânge suficient de mult cererile, creând o oportunitate de câștig pentru un eventual nou acord. Ea va beneficia și de convingerea statelor europene importante de a accepta un compromis mai apropiat de termenii Moscovei sau va constrânge Ucraina să-și schimbe cursul și orientarea pentru a evita un conflict deschis. Al doilea curs de acțiune se referă la acceptarea de către președintele Putin a faptului că un eventual conflict presupune costuri și pierderi însemnate (victime) și o serie de sancțiuni economice internaționale, aspecte ce ar amenința viabilitatea regimului său, ceea ce reprezintă o prioritate mai mare pentru acesta decât problema Ucraina. Această perspectivă l-ar putea determina să aleagă un curs de acțiune care oferă mai puține câștiguri în politica externă, dar implică mai puține riscuri pe plan intern.

Instrumentarea unor măsuri politico-militare

Cererile explicite ale Rusiei la adresa NATO cu privire la Ucraina au fost analizate pe larg în ultimele săptămâni, însă modul de răspuns al Rusiei în cazul în care aceste solicitări nu sunt îndeplinite, așa cum a fost afirmat în mod expres de către guvernul rus, nu a fost analizat în mod direct. Adresându-se conducerii Ministerului rus al Apărării, în data de 21 decembrie 2021, președintele Putin a amenințat cu „măsuri reciproce tehnico-militare”, dacă cerințele Rusiei nu sunt îndeplinite: „Vom lua măsuri reciproce tehnico-militare adecvate și vom avea un răspuns dur la pașii lor neprietenoși. Și aș dori să subliniez că avem pe deplin dreptul la astfel de acțiuni, care sunt menite să asigure securitatea și independența Rusiei” (President of Russia 2021).

Același termen a fost folosit și de negociatorul Sergei Ryabkov, viceministru de externe, în discuțiile cu SUA din perioada 10-11 ianuarie 2022, acesta afirmând că, dacă cerințele Moscovei cu privire la Ucraina nu vor fi îndeplinite, va trebui să găsească o „soluție tehnico-militară”. Ce înseamnă acest termen în contextul planurilor strategice și al actualelor poziții de forță? „Soluțiile tehnico-militare” nu înseamnă același lucru cu „operațiile militare” sau „campaniile militare”. În același discurs din 21 decembrie, președintele Putin a făcut o distincție între cooperarea militară și cea „tehnico-militară”, atunci când s-a referit la nevoia de coordonare între membrii Organizației pentru Cooperare de la Shanghai și Organizația Tratatului de Securitate Colectivă (President of Russia 2021). Termenul „tehnico-militar” este adesea folosit în limbajul rus, desemnând domeniile de cooperare militară, alături de alți termeni, precum „politico-militar” și „economico-militar”. Este, de asemenea, asociat cu politicile și reglementările ce tratează controlul armamentelor.

O revistă rusă a publicat în decembrie 2021 un

articol despre șase opțiuni „tehnico-militare” pentru Rusia ca răspuns la situația din Ucraina (Stafeeva și Yurchenko 2021). Dintre acestea, doar trei se potrivesc cu o definiție rezonabilă a termenului și presupun: o zonă de excludere a zborurilor deasupra regiunii Donbas, „a face față” pozițiilor militare ucrainene care bombardează populația din Donbas și staționarea de arme nucleare în Kaliningrad, Belarus și Cuba. Alte opțiuni analizate în articol, cum ar fi un tratat oficial Rusia-China, se potrivesc mai mult cu termenul „politico-militar”. O altă analiză rusă aduce în atenție o serie de opțiuni „tehnico-militare” în ceea ce privește desfășurarea diferitelor sisteme de armament în Europa, dar nu și în Ucraina (Podvig 2022). Un ghid de încredere pentru utilizarea termenului în ceea ce privește Ucraina, poate fi dedus din cartea „Controlul armamentelor în noile condiții politico-militare și tehnologice”, din 2020, editată de unul dintre specialiștii de top ai Rusiei, Alexey Arbatov (Arbatov 2020). Autorii menționează Tratatul „Cer deschis” ca o restricție importantă a escaladării tensiunilor în Ucraina după 2018, chiar dacă SUA a amenințat că se retrage din acord, fapt petrecut ulterior. În carte se subliniază că, în 2017, Rusia a fost de acord să permită inspectarea instalațiilor sale militare din regiunea Rostov, lângă granița ruso-ucraineană. Autorii folosesc termenul „tehnico-militar” în legătură cu revoluția tehnologică în afacerile militare, inclusiv impactul acesteia asupra dispozitivului armelor nucleare și, de asemenea, cu verificarea acordurilor de control al armamentelor, subliniind că „progresul tehnico-militar [...] are adesea un efect perturbator sau stabilizator asupra relațiilor militare dintre state, precum și asupra negocierilor pentru reducerea, limitarea și interzicerea proliferării armelor și tehnologiilor militare” (Arbatov 2020, 172).

Ca urmare a acestor abordări, putem evalua că folosirea termenului „tehnico-militar” de către înalții oficiali ruși înseamnă, pe lângă desfășurarea de arme în afara Ucrainei, o serie de măsuri care presupun un control al armamentelor, impunerea unor restricții sau interdicții privind livrările străine de arme către Ucraina, restricții cu privire la staționarea personalului NATO pe teritoriul Ucrainei, interdicții de survolare militară a Ucrainei sau a unor părți din aceasta și, eventual, constrângeri asupra operațiilor NATO desfășurate în imediata apropiere a granițelor Ucrainei.

Concluzii

Această modalitate de interpretare a acțiunilor Federației Ruse nu explică pe deplin amploarea și caracterul desfășurării capacităților militare la granițele cu Ucraina. Sub această interpretare a măsurilor „tehnico-militare” (controlul armamentelor), am putea începe să ne imaginăm că intervențiile militare ale Rusiei în interiorul Ucrainei pot fi mai degrabă focalizate pe precizie decât desfășurate pe un „front larg”. Un exemplu de operație desfășurată pe front

larg ar presupune mutarea forțelor ruse pentru a ocupa regiunile Donețk și Lugansk până la granițele lor vestice sau o desfășurare de forțe avansate pentru a ajunge pe malul estic al râului Nipru (pe care se află Kievul). În schimb, operații punctuale, desfășurate în scopul instituirii unui tip de blocadă sau de embargo privind accesul Ucrainei la diferite resurse, care implică utilizarea forței pentru controlul armamentelor de către Rusia ar putea include o serie de acțiuni ce vizează:

- blocarea maritimă a anumitor porturi (de exemplu, Mariupol, Odesa) sau o blocadă navală completă a coastei ucrainene (pe care Moscova ar putea o descrie ca o „operație de carantină”, citând ca precedent blocada americană a Cubei în 1962);
- inspecția forțată a navelor pe căile maritime către Ucraina;
- sechestrarea militară a mai multor aeroporturi considerate vitale pentru aprovizionarea cu armament și personal;
- implementarea unei zone de excludere a zborului peste anumite părți ale Ucrainei, invocând ca precedent eforturi similare ale membrilor coaliției din Irak și Siria;
- bombardarea anumitor depozite de armament sau facilități de lansare a rachetelor din Ucraina, invocând precedentul operațiilor NATO din Kosovo și Iugoslavia din 1999;
- atacuri asupra elementelor de infrastructură critică ale Ucrainei, invocând precedentul operațiilor NATO în Iugoslavia din 1999;
- operații de sabotaj cibernetic pe scară largă în dreptate împotriva bazelor militare implicate în transferul de armament sau antrenament ale forțelor de sprijin și perturbarea sistemelor de comunicații, comandă și control.

Putem interpreta masiva concentrare de forțe ale Rusiei în apropierea Ucrainei ca parte a unui plan de invadare a acesteia, ipoteză ce rămâne posibilă, însă am putea interpreta, de asemenea, aceste acțiuni în alte două moduri, care s-ar putea să nu se excludă reciproc. În primul rând, ar putea fi furnizarea de forțe adecvate pentru a răspunde la situațiile neprevăzute care ar putea apărea din măsurile tehnico-militare ce presupun controlul armamentelor. În al doilea rând, acest efort strategic poate face parte dintr-o reechilibrare permanentă a forțelor ruse la granița de vest a țării, precum și în Belarus, în condițiile în care evaluările elitei politice și militare din Rusia privind situația din Ucraina conduc spre o presiune strategică susținută. Dacă singura declarație clară a președintelui rus cu privire la consecințele nerespectării de către NATO a cerințelor Rusiei este aceea că se va recurge la „măsuri tehnico-militare”, trebuie să înțelegem ce înseamnă aceasta și cât de strâns ar putea fi legată de răspunsurile militare clasice supuse legilor războiului.

Bibliografie:

Arbatov, Alexey. 2020. *Arms control in the new military-political and technological conditions*. Moscow: IMEMO. Accesat 10 februarie 2022. <https://www.imemo.ru/files/File/ru/publ/2020/2020-04.pdf>.

Chambers, John. 2016. „Countering Gray-Zone Hybrid Threats: An Analysis of Russia’s ‘New Generation Warfare’ and Implications for the US Army.” Modern War Institute, U.S. Military Academy at West Point. Accesat 22 februarie 2022. <https://mwi.usma.edu/wp-content/uploads/2016/10/Countering-Gray-Zone-Hybrid-Threats.pdf>.

Gorenburg, Dmitry și Michael Kofman. 2022. „Here’s what we know about Russia’s military buildup near Ukraine.” *The Washington Post*. Accesat 1 februarie 2022. <https://www.washingtonpost.com/politics/2022/01/15/heres-what-we-know-about-russias-military-buildup-near-ukraine>.

Harrington, Jake și Riley McCabe. February 1, 2022. *Keeping Pace in the Gray Zone: Three Recommendations for the U.S. Intelligence Community*. War on the Rocks. Accesat 9 februarie 2022. <https://warontherocks.com/2022/02/keeping-pace-in-the-gray-zone-recommendations-for-the-u-s-intelligence-community>.

Hicks, Kathleen H., Alice Hunt Friend, Joseph Federici, Hijab Shah, Megan Donahoe, Matthew Conklin, Asya Akca, Michael Matlaga și Lindsey Sheppard. July 2019. „By Other Means, Part I: Campaigning in the gray zone.” A Report of The CSIS International Security Program, Center for Strategic and International Studies. Accesat 22 februarie 2022. https://csis-website-prod.s3.amazonaws.com/s3fs-public/publication/Hicks_GrayZone_interior_v4_FULL_WEB_0.pdf.

Hoffman, Frank G. 2009. „Hybrid vs. compound war.” *Armed Forces Journal*. Accesat 22 februarie 2022. <http://armedforcesjournal.com/hybrid-vs-compound-war>.

Joint Chiefs of Staff. July 12, 2017. „Doctrine for the Armed Forces of the United States.” *Joint Publication 1*. Accesat 22 februarie 2022. <https://www.jcs.mil/Portals/3>

6/Documents/Doctrine/pubs/jp1_ch1.pdf.

Kofman, Michael. January 24, 2022. *Putin’s Wager in Russia’s Standoff with the West*. War on the Rocks. Accesat 8 februarie 2022. <https://warontherocks.com/2022/01/putins-wager-in-russias-standoff-with-the-west>.

Podvig, Pavel. January 18, 2022. „Russia threatened a “military-technical” response for unmet demands. What could that mean?” *Bulletin of the Atomic Scientists*. Accesat 9 februarie 2022. <https://thebulletin.org/2022/01/russia-threatened-a-military-technical-response-for-unmet-demands-what-could-that-mean>.

President of Russia. December 21, 2021. *Expanded Meeting of the Defence Ministry Board*. Moscow. Accesat 9 februarie 2022. <http://en.kremlin.ru/events/president/news/67402>.

President of Russia. November 18, 2021. *Expanded meeting of the Foreign Ministry Board*. Moscow. Accesat 10 februarie 2022. <http://en.kremlin.ru/events/president/news/67123>.

Stafeeva, Elena și Nikita Yurchenko. December 28, 2021. „6 решений военно-технического ответа Западу, которые могут предложить армия и флот Путину.” *Life*. Accesat 10 februarie 2022. <https://life.ru/p/1460445>.

Ștefan, Marian. 2021. „Tendențe de evoluție și provocări specifice mediului de operare în condițiile dezvoltării noilor tehnologii.” *Colocviu strategic nr. 15*. Editor Centrul de studii strategice de apărare și securitate. Accesat 23 februarie 2022. https://cssas.unap.ro/ro/pdf_publicatii/cs15-21.pdf.

The White House. January 19, 2022. *Remarks by President Biden in Press Conference*. Washington. Accesat 7 februarie 2022. <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/speeches-remarks/2022/01/19/remarks-by-president-biden-in-press-conference-6>.

U.S. Special Operations Command. September 9, 2015. *White Paper - The Gray Zone*. Accesat 22 februarie 2022. <https://info.publicintelligence.net/USSOCOM-GrayZones.pdf>.

Responsabilitatea privind conținutul articolelor publicate în **Colocviu strategic**, inclusiv a opiniilor exprimate, revine în totalitate autorilor, cu respectarea prevederilor Legii nr. 206 din 27 mai 2004 privind buna conduită în cercetarea științifică, dezvoltarea tehnologică și inovare și Legii nr. 8 din 14 martie 1996 privind dreptul de autor și drepturile conexe, cu modificările și completările ulterioare. Sunt autorizate orice reproduceri, fără perceperea taxelor aferente, cu condiția precizării exacte a numărului și anului de apariție ale publicației din care provin.

Colocviu strategic

Redactor: CS II dr. Cristian BĂHNĂREANU
Pagină web: <https://cssas.unap.ro/ro/cs.htm>
e-ISSN 1842-8096, 197/2022

Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate

Adresă: șos. Panduri, nr. 68-72, sector 5, București
Telefon: 021.319.56.49, Fax: 021.319.57.80
E-mail: cssas@unap.ro, Website: <https://cssas.unap.ro>